

„TÖRHHETETLEN HITTEL...”

Kiállítás

Gróf Klebelsberg Kuno
kultuszminiszterről

Debreceni Egyetem
2018. május 15-21.

Készítették:

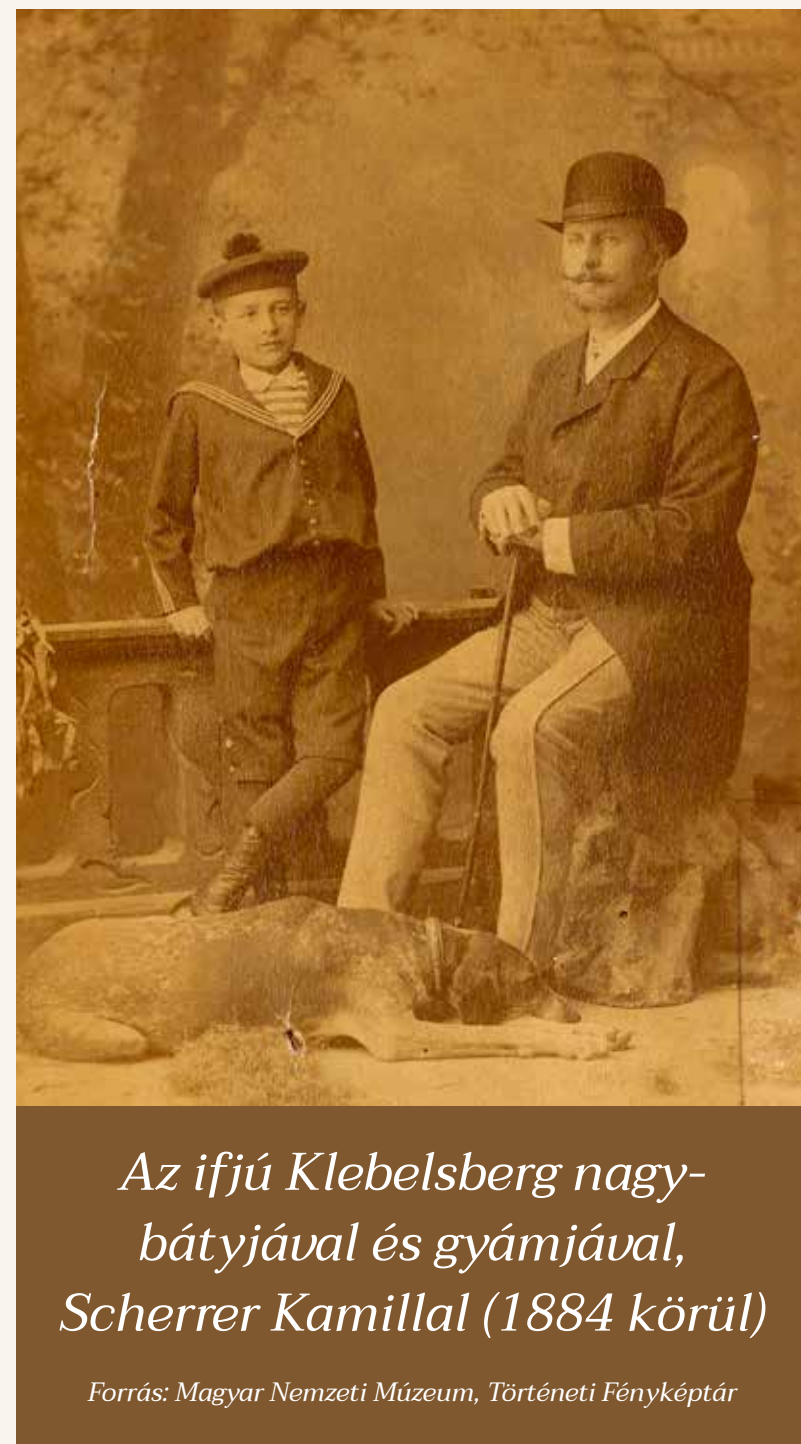
Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár
Debreceni Egyetem Rendezvénykoordinációs és Alumni Központ

Képek, feliratok forrása:

Magyar Nemzeti Múzeum, Történelmi Fényképtár
Debreceni Egyetem elektronikus Archívuma
Ujváry Gábor-Vertel Beatrix: Kultúra nélkül nincs Magyarország

Klebelsberg Kuno (1875-1932)

Gróf Klebelsberg Kuno 1875. november 13-án született egy tiroli eredetű család sarjaként az Arad megyei Magyarpécskán. Ősei 1702-ben nyertek grófi címet a Buda visszafoglalása során tanúsított érdemeik elismeréseképpen. Édesapja, Jakab 1872-ben vette feleségül a magyar alsó-eőri Farkas Arankát. Édesapja 1875-ben bekövetkezett halála után édesanyja székesfehérvári családjához költöztek. Az elemi iskola

Az ifjú Klebelsberg nagybátyjával és gyámjával, Scherrer Kamillal (1884 körül)

Forrás: Magyar Nemzeti Múzeum, Történelmi Fényképtár

után a nagyhírű székesfehérvári ciszterci gimnáziumban folytatta tanulmányait. 1894-ben a budapesti tudományegyetem jogi karára nyert felvételt, ahol nagy szorgalommal és kitartással vetette bele magát a tanulásba. Az Egyetemi Könyvtár épületében bérelt szobát, a könyvekhez való vonzódás egész életét végigkísérte. Az 1895/96. tanévben egy esztendő telt el a világhírű berlini egyetemen, ahol óriási hatást gyakoroltak rá az akkori világszerte német tudománypolitika eredményei. Hazatérése után, 1898-ban az államtudományok doktorává avatták.

Diplomája megszerzését követően a Miniszterelnökségre került, ahol segédfogalmazóként kezdte meg hivatali pályafutását. Ezután az állami közigazgatás és bírósági szervezet különböző posztjain teljesített szolgálatot. Tisza István 1917-ben kérte fel a miniszterelnökségi államtitkárság vezetésére. Államtitkári teendői mellett az Országos Rokkantügyi Hivatal, majd az Országos Hadigondozó Hivatal munkáját is irányította. A Magyar Történelmi Társulat 1917-ben elnökévé választotta.

A tragikus sorsú miniszterelnökkel végig szoros kapcsolatot ápoló Klebelsberg a háborús összeomlás és az 1918-19-es forradalmakat követően, 1919 februárjában részt vett a konzervatív Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjának megalakításában. Ekkor kötött szoros politikai szövetséget Bethlen Istvánnal, s lett a miniszterelnök konszolidációs programjának elkötelezett híve, aki pedig mindenben támogatja Klebelsberg kultúrpolitikai törekvéseit. 1921 decemberétől fél évig a Bethlen-kormány belügyminisztere volt, majd 1922-ben kultuszminiszterré nevezték ki, mely tisztséget közel tíz évig töltötte be.

Kinevezése után tartott beszédében a kultúra, a tudomány és az oktatás nemzetpolitikában betöltött stratégiai szerepére hívta fel a figyelmet: „Nekünk dolgozni kell és ne feledjük, hogy a magyar hazát ma elsősorban nem a kard, hanem a kultúra tarthatja meg és teheti ismét nagygyá.”

Gondolatszerének középpontjában a romba dőlő ország anyagi és szellemi újjáépítése, területi épségének helyreállítása, valamint a hazafias és vallásos gondolat támogatása állt. Fontosnak tartotta az általános műveltségi színvonal emelését, a magyar tudományos és kulturális elit munkájának állami eszközökkel való elősegítését, amit a keresztény középosztály védelmével és erősítésével kapcsolt össze.

Az ország költségvetési egyensúlya 1925-re állt helyre, így a miniszter bemutathatta a népiskolai oktatás fejlesztésére irányuló átfogó programját. Ennek keretében 3500 új tanterem és 1750 tanítói lakás építését tűzte ki célul, amit 1930-ra sikerült is megvalósítani. Ez a program készítette elő a nyolcosztályos elemi oktatásra való későbbi áttérést. Ennek előkészítését szolgálta az 1927. évi XII. törvény, ami polgári iskola alapítását tette kötelezővé az 5000 főnél nagyobb lélekszámú településeken.

Klebelsberg a falusi, tanyasi népesség művelődési szintjének emelését az iskolán kívüli ismeretterjesztés különböző formáinak felkarolásával és támogatásával is próbálta elősegíteni. A keresztény középosztály reprezentációjának növelésére több intézkedés is született. A magasabb beosztású köztisztviselők és közalkalmazottak gyermekei jelentős tandíjkedvezményben részesültek a felsőfokú tanulmányaik során.

Hasonlóan kiemelt figyelmet szentelt a felsőoktatás támogatására. Első helyen állt az akkor már Tisza István nevét viselő debreceni tudományegyetem háború miatt megakadt fejlesztésének folytatása. 1923-ban ünnepélyesen felavatták a nagyerdei klinikai telepet, s 1927-ben megkezdődhetett a központi épület nagyszabású terveinek kivitelezése, ami 1932-re fejeződött be. Szintén az ő nevéhez fűződik az elcsatolt felsőoktatási intézmények megmentése. A kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem Szegedre, a pozsonyi Erzsébet Tudományegyetem Pécsre költözött át, a selmecháb-

Klebelsberg Kuno az 1920-as években

Forrás: Magyar Nemzeti Múzeum, Történelmi Fényképtár

nyai Bányászati és Erdészeti Főiskola pedig Sopronban nyert új otthonra. Új intézményként született meg 1920-ban a budapesti Közgazdaságtudományi Kar. Az 1925-ben létesített Testnevelési Főiskola után 1930-ban megnyitotta kapuit a margitszigeti Nemzeti Úszócsarnok is.

Klebelsberg tudománypolitikájának fontos eleme volt a tudományos ösztöndíjrendszer kiépítése, melyben a tehetséges diákok és a fiatalabb kutatók részesültek. Ehhez kapcsolódva született meg 1927-től a külföldi magyar intézetek hálózata. Az intézetek kettős célja a magyar kultúra terjesztése az adott országban, és az ide érkező ösztöndíjasok támogatása volt. A bécsi, berlini, római és párizsi intézményekben tanárok, kutatók és művészek százai fordultak meg, gazdagodva ismeretekkel és tapasztalatokkal. Oktatási feladatokkal nem foglalkozó kutatóintézetek is létesültek. Budára költözött a Csillagvizsgáló Intézet, a Balaton élővilágának tanulmányozására létrehozták a Tihanyi Biológiai Intézetet és Magyar Történelmi Intézet létesült Bécsben.

A közgyűjtemények jelentős fejlődése is erre az időszakra tehető. 1922-ben felállították az Országos Magyar Gyűjteményegyetemet, mely a legfontosabb közgyűjtemények (Országos Levéltár, Nemzeti Múzeum, Szépművészeti Múzeum, Iparművészeti Múzeum, budapesti Egyetemi Könyvtár) hatékonyabb működését szolgálta. Klebelsberg regnálása alatt, 1926-ban adták át a Néprajzi Múzeum új épületét, 1930-ban pedig a debreceni Déry Múzeumot.

1931-ben a Bethlen-kormány lemondott, és Klebelsberg Kuno is távozott a tárca éléről. Nem sokkal később megbetegedett, s 1932-ben szívrohamban hunyt el. Végössze nyugalomra 1932. október 15-én helyezték a szegedi Dóm kriptájába. Bethlen István mellett ő volt a korszak legemblemikusabb politikusa, aki elvitathatatlan érdemeket szerzett az oktatás és a nemzeti kultúra fejlesztésében, gazdag örökséget hagyva az utókorra.

Irodalom:

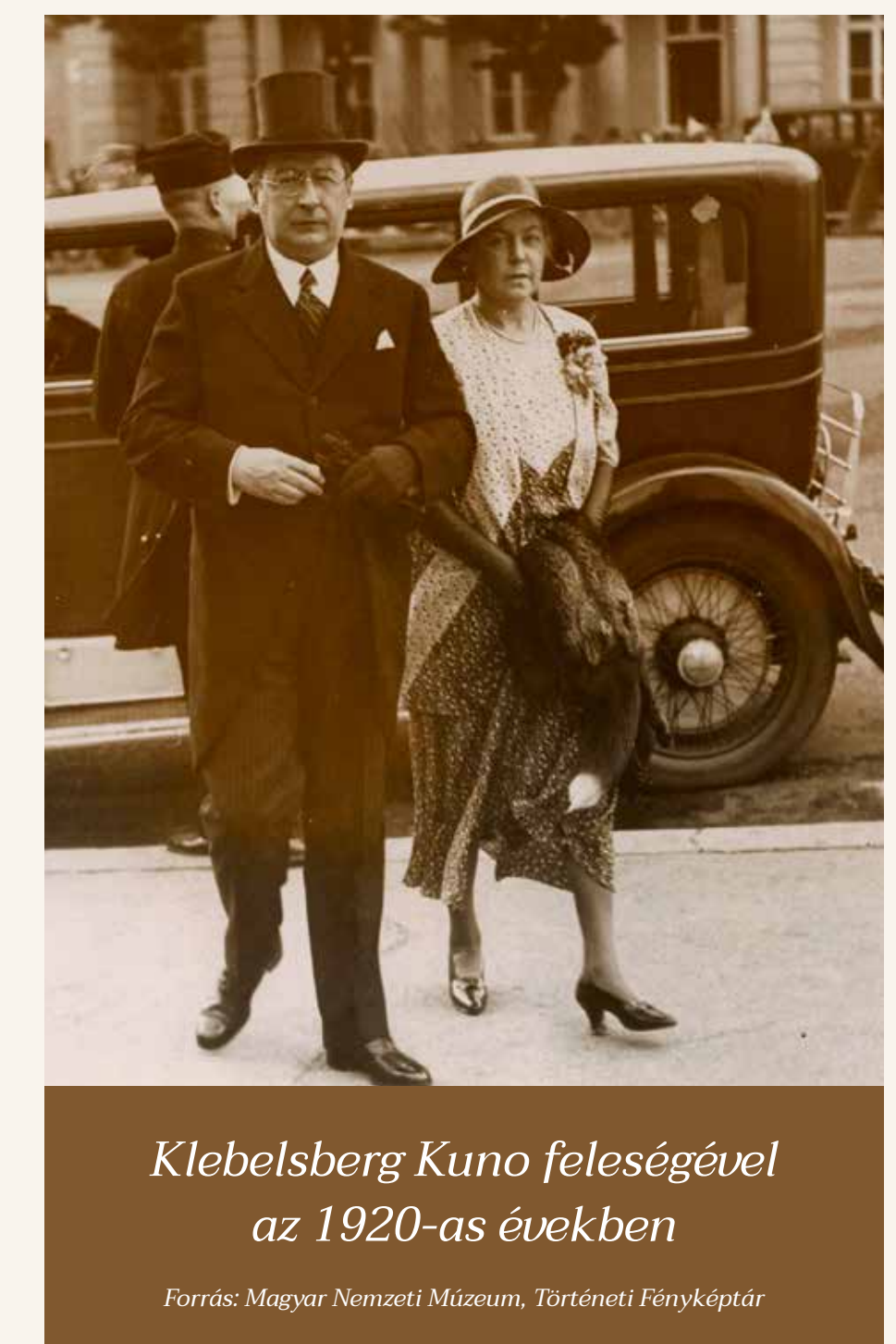
Gróf Klebelsberg Kuno beszédei, cikkei és törvényjavaslatai 1916-1926. Athenaeum, Budapest, 1927.

Gyurgyák János: Ezzé lett magyar hazátok: a magyar nemzeteszmé és nacionalizmus története. Budapest, Osiris, 2007.

Romsics Ignác: Magyarország története a XX. században. Budapest, Osiris, 2005.

Ujváry Gábor-Vertel Beatrix: Kultúra nélkül nincs Magyarország. Argélus Kiadó, Budapest, 2014.

Ujváry Gábor: „Egy európai formátumú államférfi” Klebelsberg Kuno (1875-1932) Kronosz-Magyar Történelmi Társulat, Pécs-Budapest, 2014.

Klebelsberg Kuno feleségével az 1920-as években

Forrás: Magyar Nemzeti Múzeum, Történelmi Fényképtár

A Klebelsberg szobor története

A Debreceni Egyetem rektori vezetése 2017-ben döntött arról, hogy az egykori névadó, gróf Tisza István mellett gróf Klebelsberg Kunó szobra is díszítse az egyetem előtti teret. Maradandó emléket állítva ezzel az egykori miniszternek, aki annyit tett Debrecen egyeteméért és a magyar oktatás fejlesztéséért.

Az egyetem meghívásos pályázat formájában négy elismert művészt kért fel pályamű készítésére, melynek illeszkednie kellett a főépület és a tér többi meghatározó eleméhez is. A négy makettből az egyetemi polgárok szavazással dönthették el, melyik alkotás legyen a nyertes, melyik készüljön el végleges formában bronzba öntve, és kerüljön a központi épület előtti térre, a már meglévő gróf Tisza Istvánt ábrázoló alkotással szembe.

Az egyetem oktatói, dolgozói és hallgatói a legmagasabb szavazati aránnyal Juha Richárd szobrászművész alkotásának megvalósulását szerették volna látni.

„A szobor testtartása nyugodt, méltóságteljes pózban ábrázolja a kultuszminisztert, bal kezében kalapot tart, jobb kezét oszlopon lévő könyveken nyugtatja, jelezve ezzel egész életének hitvallását, olyan emberét, aki a magyar

nemzet megmaradásának zálogát az iskolázás fejlesztésében, a képzésben, a kiművelt emberfőkben látta” – fogalmazott műleírásában az alkotó.

Az alkotás folyamata során két alkalommal, 2018 januárjában a szobor 1:10 léptékű makettjét és 2018. február végén az 1:1 léptékű agyagmodellt szakértő zsűri bírálta, segítette az alkotás végleges formába öntését. A szakértők támogatását, elismerését követően készülhetett el a bronzöntéshez szükséges negatív. Eközben a szobor kőtalapzatán dolgoztak, majd áprilisban, az öntés után a kész mű cizellálása következett. Ezt követően kapott patinát a szobor. A talapzaton gróf Klebelsberg Kunó gondolata is olvasható: „Egy nép csak azzal szerez jogot ahhoz a földhöz, amely a hazája, ha azt halhatatlan művekkel magához, nemzeti génuszához kapcsolja. A haza földjére ontott véren kívül a művek és alkotások azok, amelyek révén a nemzet magát a haza földjével elválaszthatatlanul jegyzi el.”

Az egykori vallás- és közoktatásügyi miniszter szobrának avató ünnepségét 2018. május 15-én tartotta a Debreceni Egyetem az intézmény Főépülete előtti téren.

*Az Egyetem Központi Főépületének alapkövetélteli ünnepsége alkalmából Baltazár Dezső református püspök
üdvözli Klebelsberg Kunot és a kormányzót (1927. június 3.)*

Forrás: Magyar Nemzeti Múzeum, Történeti Fényképtár

Az Egyetem Központi Főépületének építési munkálatai (1928. május 4.)

Forrás: Debreceni Egyetem elektronikus Archívuma

Az épülő Díszudvar és kerengő (1929. február 4.)

Forrás: Debreceni Egyetem elektronikus Archívuma

Klebelsberg meglátogatja az épülő egyetemet (1929)

Forrás: Debreceni Egyetem elektronikus Archívuma

Klebelsberg Kuno a hidegkúti villa könyvtárszobájában (1932)

Forrás: Magyar Nemzeti Múzeum, Történelmi Fényképtár

A Belgyógyászati, Sebészeti, Röntgen Klinikák megnyitása Debrecenben (1923. szeptember 23.)

Forrás: Debreceni Egyetem elektronikus Archívuma

Klebelsberg a Debreceni Nyári Egyetem hallgatóival Tisza István szobra előtt (1929. július 15.)

Forrás: Debreceni Egyetem elektronikus Archívuma

*Klebelsberg Vásáry István polgármesterrel a debreceni Déri Múzeum avatására tart. Háttérben az épülő Posta épülete.
(1930. május 25.)*

Forrás: Debreceni Egyetem elektronikus Archívuma

Klebelsberg Kunot utolsó útjára kísérő gyászmenet Budapesten (1932. október 14.)

Forrás: Magyar Nemzeti Múzeum, Történelmi Fényképtár